# BOŽIDAR JAKAC

(1899—1989)

U devedesetoj godini života, nakon sedam desetljeća izuzetno plodnog javnog i umjetničkog djelovanja, umro je u Ljubljani (20. XI. 1989) nestor i karizmatska ličnost slovenskog modernog slikarstva, utemeljitelj ljubljanske grafičke škole, suosnivač Akademije likovnih umjetnosti u Ljubljani, obnovitelj umjetničkih organizacija, muzeja i galerija u Sloveniji u poslijeratnom razdoblju, slikar, grafičar i ilustrator Božidar Jakac.

Veliki umjetnik rođen je u Novom Mestu, 16. VII. 1899. godine. Pučku školu i gimnaziju pohađa u rodnom mjestu a završava u Idriji. Godine 1918. ratnik je na talijanskoj fronti, ali već 1919. započinje slikarski studij u Pragu kod prof. J. Obrowskya i F. Thielea (1919—1922) i diplomira nakon specijalizacije za grafiku kod prof. A. Brömsea. Njegovu nadarenost i uspjeh potvrđuje samostalna izložba u praškom Rudolfinumu iste godine. Karijeru započinje kao ilustrator ljubljanskog lista »Jutro«. Godine 1925. boravi u Parizu, a zatim djeluje kao nastavnik crtanja na Poljanskoj gimnaziji u Ljubljani (1925—1928). Željan likovnih senzacija putuje u Tunis (1925. i 1928) i USA, gdje stvara mnoštvo skica i studija (1929—1931). U Berlinu je prije toga (1922) osjetio atmosferu »fin de siècle«, simbolizam Edvarda Muncha i izražajnost rukopisa njemačkih ekspresionista. Od 1931. godine živi u Ljubljani kao slobodan umjetnik. Već je tada vrstan majstor crteža i drvoreza, akvatinte, litografije, bakroreza i bakropisa. U njegovu grafičkom opusu ističu se ilustracije literarnih radova Mirana Jarca (»Odmevi rdeče zemlje«), Ivana Cankara, A. Gradnika (»Padajoče zvezde« i »Pisma«), Franca Prešerna (»Pesmi«) i drugih. Prema motivima rukopis mu evoluira od fine secesijske linije do izrazitog ekspresionizma. U slikarskom dijelu opusa polazi od utjecaja slovenskih impresionista (R. Jakopič), ali je presudnija lokalna realistička morfologija, naročito u brojnim portretima. Početkom tridesetih godina dominantna je ekspresionistička morfologija, naročito u čestim prikazima na teme iz glazbenog života, prožete strastvenošću i dinamizmom. Norveški kompozitor Harald Saeverud, kojeg portretira 1922, posvetio

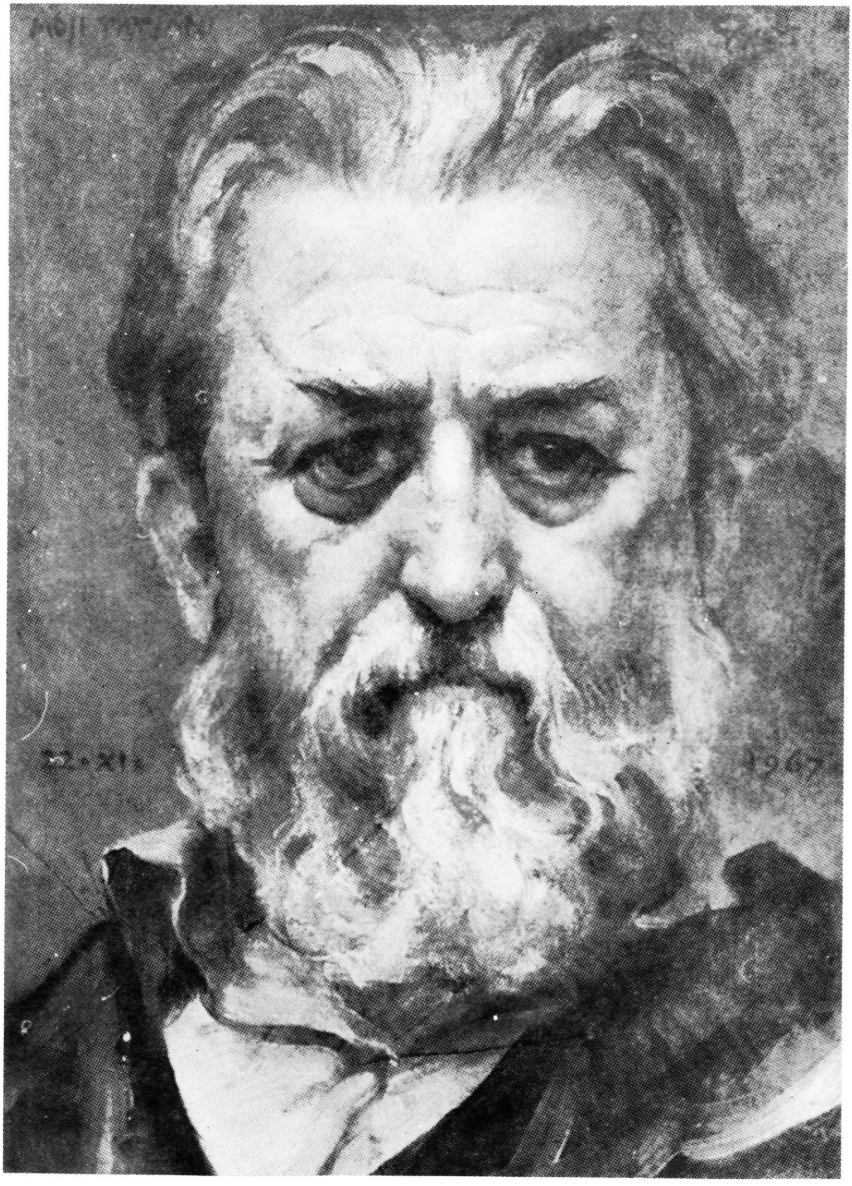

*Božidar Jakac*

mu je jednu svoju simfoniju. Nakon boravka u Norveškoj (1936) i Madžarskoj vraća se u domovinu gdje doživljava početak drugog svjetskog rata.

U jesen 1943. B. Jakac odlazi u partizane, da bi uskoro bio biran u plenumu Osvobodilne fronte i za delegata na drugom zasjedanju AVNOJ-a u Jajcu, u studenome 1943. Tada nastaje poznati portret maršala Tita. Ranija sklonost prema socijalnoj tematici učinila ga je u ratnim godinama umjetničkim dokumentaristom burnih zbivanja te njegovi crteži i grafike iz toga vremena imaju golemu, osobno intoniranu vrijednost. U ratnim godinama postaje, tako reći, službenim portretistom najuglednijih sudionika oslobodilačke borbe, a u poratnom vremenu crta sve značajnije ličnosti političkog, kulturnog i umjetničkog života. Najčešće postiže zamjernu individualnu i psihološku karakterizaciju, ali ponekad samo dokumentira crtačku rutinu i tehnološki ekshibicionizam.

Nakon oslobođenja jedan je među prvim organizatorima nove Akademije likovnih umjetnosti i njezin rektor u tri mandata. Njegov edukativni rad tokom pedesetih i šezdesetih godina imao je ogromno značenje za solidno likovno obrazovanje novih generacija slikara i grafičara. Kao stvaralac vraća se vlastitoj realističkoj i ekspresionističkoj tradiciji, slikajući portrete, zavičajne krajolike (često se služi pastelom), a u grafici doseže svoj drugi vrhunski domet. Veoma je plodan na svim područjima grafike: poetske, kontemplativne i dokumentarne, dekorativnih minijatura, maraka i ilustracija. Konstantan ugled i značenje stvaralaštva B. Jakca potvrđuje i više od sto samostalnih izložbi, kao i retrospektive organizirane u značajnim kulturnim centrima naše zemlje te u SAD (četiri puta) i Moskvi. Za kompleksan doprinos našem društvenom, kulturnom i umjetničkom životu B. Jakac je izabran za redovitog člana Slovenske akademije (1949) u Ljubljani, za dopisnog člana naše Akademije (1963) i Srpske akademije u Beogradu (1963). Od 1965. počasni je član Accademia Fiorentina delle Arti del Disegno. I nakon odlaska u mirovinu (1961) i teške prometne nesreće (1965), ugledni umjetnik ostaje sve do smrti stvaralački izuzetno aktivan. Unatoč burnim mijenama i pluralizmu likovnih trendova nakon godine 1951, on ostaje vjeran svojim estetskim i stilskim postulatima, svojoj nadarenosti i etičkim principima. Stoga nije ni u jednom razdoblju eliminiran iz suvremenosti, nego doživljava brojna priznanja: »Prešernovu nagradu« 1947, 1948. i 1949, »Nagradu AVNOJ-a« 1967. nagrade u Parizu, Clevelandu, Zürichu i drugdje. Kulturnoj javnosti su bili i ostali bliski poetizirani realizam, lirski ekspresionizam, suptilna psihološka produbljenost i virtuozna tehnička obrada njegovih slika i grafika. Stoga će antologijski dio njegova opusa preživjeti sve mijene senzibiliteta i društvenih odnosa, dok će njegovu plemenitost i ljubav prema zavičaju trajno dokumentirati donacija Galeriji »Božidar Jakac« u Kostanjevici na Krki i stalna izložba radova u Novom Mestu.

*Vinko Zlamalik*